

MICHAEL FIGURA

Jézus órája János evangéliumában

1. A HELY- ÉS IDŐMEGHATÁROZÁS FONTOSSÁGA JÁNOS EVANGÉLIUMÁBAN

A kánai menyegzőről szóló perikópában (2,1–11), amely a világosság olvasójának második titka, s melyet II. János Pál ajándékozott a „Rosarium Virginis Mariae” (2002. 10. 16.) kezdetű apostoli írásában az Egyháznak az örvendetes, a fájdalmas és a dicsőséges olvasó kiegészítésére, a helyszín (galileai Kána) megjelölése mellett két időpont-meghatározást is olvashatunk: *harmadik napon* és *az én óráim*. János evangéliuma arról ismert, hogy a helyszínek és időpontok megjelölésének teológiai jelentést tulajdonít.

Ami a helyszínt illeti, Kánát János az evangéliumában négyszer említi: háromszor a borcsodával összefüggésben (2,1.11; 4,6) és egyszer mint Nátán szülőföldje (21,2). Kána elsősorban arról híres, hogy Jézus itt teszi első csodáját, kinyilvánítja dicsőségét és felébreszti tanítványai hitét. Kána egyúttal az a hely is, ahol először említi meg János Jézus anyjának jelenlétét. A jánosi evangéliumban Mária kétszer tűnik fel, mind a két helyen szorosan összefonódva Jézus órájával: Kánában és a Kálvária hegyén (19,25–27). Jézus órájának meghirdetése és beteljesedése e két helyszín között mozog a negyedik evangéliumban.

2. A KÁNAI BORCSODA MINT JÉZUS ÓRÁJÁNAK KEZDETE

Első pillantásra a kánai menyegző csodája nem tűnik túl jelentősnek. Anyjának figyelmeztetésére Jézus segít az ifjú házasokon, akiknek elfogyott a boruk. A víz borrá változtatásával segíti ki őket abból a kellemetlen helyzetből, hogy nem tudják mivel kínálni a násznépet.

A prológus hatalmas és nagyszerű felütése után a horizont Kánában furcsa módon beszűkül. És mégis: egyetlen más jánosi csodaelbeszélés sem jelentett akkora kihívást az Atyák kora óta az értelmezés és magyarázat számára, mit a kánai borcsoda. Végző soron egy olyan titokról van itt szó, mely abban a pillanatban, amikor kitérül, rögtön el is rejti önmagát.

Már a perikópa első szavai: *a harmadik napon* felhívják magukra a figyelmet, különösen, ha összevetjük azokat a történet zárszavaival: „Jézus ezzel kezdte meg csodajeleit a galileai Kánában. Kinyilatkoztatta dicsőségét, és tanítványai hittek benne” (11).

A harmadik nap az első keresztények számára a megszentelt Húsvétot jelentette. A mai napig a keresztények a *Credoban* megvallják, hogy Jézus harmadnapon támadt fel a halottak közül. Nem kéne tehát a kánai csodát a Húsvét perspektívájából szemlélni? Nem vonatkozik-e ez különösen Jézus órájára, mely Kánában még nem érkezett el? János mindezt annak az órának fényében látja, amikor Jézus földi élete befejeződik: a szenvedés, de egyúttal a megdicsőülés órájában. Ehhez az órához törekszik Jézus élete a negyedik evangéliumban. Ennek az órának a sejtelmes átcsillanása jár át mindent, ami előtte történik. Ebben a fényben szemlélve minden erre az órára mutató jel (semeion) válik. Kána, ahová Jézus ennek a jelnek a kezdetét teszi (2,11), nyitánnyá válik, hiszen itt megtaláljuk minden más jelnek a csíráját, melyről a jánosi evangélium tanúságot tesz. Kána „Jézus «napjának» pirkadata”.

János a „Jézus órája” kifejezéssel azt a pillanatot jelöli meg, amikor Jézus kinyilvánítja majd isteni és messianisztikus dicsőségét és halálig tartó engedelmességével felismerteti, hogy Isten Fia, aki egy az Atyával. Jézus már tulajdonképpen Kánában kinyilvánítja dicsőségét (2,11), de a teljes kinyilatkoztatás órája még nem érkezett el. Majd csak az utolsó vacsora termében, amikor „Jézus tudta, hogy eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához...” (13,1), avatja be tanítványait a lábmosás gesztusával és az utána következő búcsúbeszéddel a húsvéti misztériumba, mely Jánosnál a kereszt, a sír, a feltámadás és a Lélek-kiáradás eseményeiben valósul meg.

3. JÉZUS ÓRÁJÁNAK TÖBBÉRTELMŰSÉGE JÁNOS EVANGÉLIUMÁBAN: A FELTÁMADÁS, AZ UTOLSÓ ÍTÉLET, AZ ŐRÖK ÉLET ÉS JÉZUS BETELJESÉDÉSÉNEK ÓRÁJA

Az „óra” mint fogalom János evangéliumában többször és különféle összefüggésekben is előfordul, mindamelllett mindig szoros kapcsolatban Jézus azon órájával, melyről először Kánában esik szó. Itt most csak Jézus órájának, mely János evangéliumában keretbe foglalja Jézus nyilvános életének elejét és végét, néhány aspektusáról teszünk említést.

A felébredésről, vagyis a holtak feltámadásának órájáról, mely egyúttal az utolsó ítélet is, így szól a perikópa 5,19–30: „Jézus azt felelte nekik: Bizony, bizony mondom nektek: a Fiú nem tehet magától semmit, hanem csak azt,

amit lát, hogy az Atya cselekszik. Mert amiket ő tesz, azokat cselekszi ugyanúgy a Fiú is. Az Atya ugyanis szereti a Fiút, és mindent megmutat neki, amit tesz. Ezeknél nagyobb dolgokat is mutat majd neki, hogy csodálkozzatok. Mert amint az Atya feltámasztja a halottakat és életre kelti, úgy a Fiú is életre kelti, akiket akar. Az Atya nem ítél meg senkit, az ítéletet egészen a Fiúnak adta, hogy mindenki tisztelje a Fiút, mint ahogy tisztelik az Atyát. Aki nem tiszteli a Fiút, az Atyát nem tiszteli, aki őt küldte. Bizony, bizony mondom nektek: aki az én ígémet hallgatja, és hisz annak, aki engem küldött, annak örök élete van, és nem ítéletre jut, hanem átment a halálból az életre. Bizony, bizony mondom nektek: eljön az óra, és már itt is van, amikor a halottak meghallják az Isten Fiának szavát, és akik meghallották, élni fognak. Mert amint az Atyának élete van önmagában, ugyanúgy megadta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában, és hatalmat adott neki, hogy ítéletet tartson, mivel ő az emberfia. Ne csodálkozzatok ezen, mert eljön az óra, amikor mindnyájan, akik a sírokban vannak, meghallják az ő szavát, és előjönnek: akik jót tettek, az élet feltámadására, akik pedig gonoszat tettek, az ítélet feltámadására. Én nem tehetek magamtól semmit. Amint hallok, úgy ítélek, és ítéletem igazságos, mert nem a magam akaratát keresem, hanem annak akaratát, aki küldött engem.” A holtak feltámadásának órája, az Istenfiú hangja meghallásának órája, amely – mint Lázár feltámasztásakor – előhívja a holtakat a sírjukból (vö. 11,43). Jézus itt arról beszél, hogy nem önmagától, önmagából cselekszik, hanem hogy egységben van a Mennyei Atyával. Ezt a kijelentést egy béna meggyógyításakor tette, Jeruzsálemben, a *sabbat*, azaz szombat napján. Életre hívás és ítélezés az a két dolog, amit Isten a zsidó felfogás szerint *sabbat* napján is megtesz. Pontosan ezeket viszi végbe Jézus is, egységben az Atyával. Döntő fontosságú továbbvitele a zsidó gondolatvilágnak abban áll, hogy a jézusi hit már most az örök életet közvetíti és a hívő nem kerül az ítélszék elé.

Mélyebben szemlélve az élet kenyérérről szóló példabeszédet (Jn 6), kiderül, hogy az idők végezetén a holtak feltámasztása a jézusi hit választásának erejénél fogva csak átmenetet jelent a halál és az örök élet között. Jézus az élet kenyere és mindenkinek életet ajándékoz, aki benne hisz: „De aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon” (v. 54).

Jézus és Márta párbeszédében Lázár feltámasztásáról eléri csúcspontját a negyedik evangélista örök életről és a holtak feltámasztásáról alkotott felfogása. Jézus válasza Mártának fenséges: „Én vagyok a föltámadás és az élet. Aki hisz bennem, még ha meg is halt, élni fog és mindaz, aki él és hisz bennem, nem hal meg soha. Hiszed ezt?” (11,25–26).

János nyelvezetére jellemző, hogy amikor Jézus órájáról beszél, akkor a beteljesedés óráját gondolja. Ez az óra még a Kánai menyegző idején nem érkezett el. Ezért válaszol Jézus anyjának egy máig talányos mondattal: „Mi közünk ehhez, asszony? Még nem jött el az én óráim!” (2,4).

A jánosi evangélium számára akkor jön el Jézus órája, amikor az emberfiát felemelik és megdicsőítik. Ez az óra Jézus jeruzsálemi bevonulásával kezdődik (vö. 12,23.32.34;17,1). Mindkét fogalom, „felemeltetés” (*hypsoun*) és „megdicsőítés” (*doxazein*) emlékeztet Deuteroizajás negyedik, Isten szolgájáról szóló versére, melynek a Septuagintában olvasható görög fordítása így kezdődik: „Íme, sikert arat szolgám, magasra emelkedik (*hypsoszeszetai*), magasztos és igen fenséges lesz (*doxasztheszetai*)” (Iz 52,13). Az emberfia jövőendő felemeltetése, mely az evangéliumban több helyen az „Isten szolgája” helyére lép, nyilvánvalóan kettős jelentéssel bír: egyrészt Jézus felemeltetését jelenti a kereszten, másrészt az Atyjához való felemelést és egyetemes megváltóvá való válását (vö. 12,32f). A kereszten való felemeltetés és az Atyához való felemeltetés az Atyához való átmenet (*metabaszisz*) órájának tartalma: „A Húsvét ünnepe előtt Jézus tudta, hogy eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához, mert szerette övéit, akik a világban voltak, mindvégig szerette őket.” (13,1). Még ha Jézus feltámadása nem is kerül itt direkt módon megemlítésre, mégis szervesen kapcsolódik Jézus órájához, melyben halál, feltámadás és mennybemenetel egységet alkot. Jézus ezért mondhatja a feltámadás napján Mária Magdolnának az Atyához való felmeneteléről a következő szavakat: „Ne tarts fel engem, mert még nem mentem fel az Atyához, hanem menj el a testvéreimhez és mondd meg nekik: Fölme gyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez” (20,17).

János evangéliumában Jézus órája átfogja halálát, feltámadását, mennybemenetelét és a Lélek elküldését, tehát a krisztusi titok legfontosabb elemeit. Jézus hazamenetele egyúttal az ítélezésre érkezés újraeljövételének órája is. Jézus az előtte álló halál tudatában utolsó nyilvános beszédében, Jeruzsálemben így szól: „Ítélet van most e világ felett, most fogják kivetni ennek a világnak a fejedelmét” (12,31). Az ítélezés az egyén Jézus Krisztushoz való viszonyára vonatkozik. A Nikodémussal történt esti beszélgetés után Jézus azt mondja, hogy az ember végső sorsa az őhöz való viszonyban dől el: „Mert nem azért küldte az Isten a Fiút a világba, hogy elítélje a világot, hanem hogy üdvözüljön általa a világ. Aki hisz benne, az nem esik ítélet alá, de aki nem hisz, az már ítélet alá esett, mert nem hitt az Isten egyszülött Fia nevében” (3,17–18).

Jézus Atyjához való átmenetele egyúttal az az óra is, amikor tanítványainak új és örök otthont készít. Az utolsó vacsora termében így szól tanítványaihoz: „Atyám házában sok hely van. Ha nem így volna, mondtam volna nektek, hogy elmegyek helyet készíteni számotokra? És ha már elmentem és helyet készítettem nektek, ismét eljövök, és magamhoz veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek” (14,2f). Ezzel Jézus órájának tartalma tovább bővül. Már nemcsak Jézus halálát, feltámadását, mennybemenetelét és a Lélek elküldését foglalja magában, hanem parúziáját, mely szorososan összefügg a hívők részesedésével a boldogító színelátásban, és amely elválaszthatatlanul összeforr Jézus dicsőségének szemlélésével. Jézus testamentumában, a főpapi beszédben ezt olvashatjuk: „Atyám, azt akarom, hogy ők is, akiket nekem adtál, ott legyenek velem, ahol én vagyok, hogy lássák dicsőségemet, amelyet nekem adtál, mert szerettél engem a világ teremtése előtt” (17,24).

4. SZENT ÁGOSTON ÉS CLAIRVAUX-I SZENT BERNÁT MAGYARÁZATA JÉZUS ÓRÁJÁHOZ KÁNÁBAN

a) Szent Ágoston (354–430) 414–417 között keletkezett, János evangéliumáról szóló prédikációiban a 8. és 9. traktátusban beszél a kánai borcsoda kapcsán Jézus órájáról (vö. CCL 36, 81–100). A hippoi püspök messziről indítva a következőképpen kezdi a magyarázatot: „A mi Urunk, Jézus Krisztus által végbevitt csoda, melynek folytán a vizet borrá változtatta, nem lepi meg azokat, akik tudják, hogy Isten cselekedte ezt” (81/135). Mert hiszen ha Isten megteremtette a világot egyetlen szavával, vagyis egyszülött Fiával, Jézus Krisztussal, akkor „miért csodálkozunk azon, hogy Jézus az ember a vizet borrá változtatja” (81/137f)? Szent Ágoston meggyőződése, hogy Jézus nem ok nélkül érkezett Kánába a menyegzőre. „Leszámítva a csodát, ez a tény [azaz Jézus jelenléte a menyegzőn] mégis titokzatos (*aliquid mysterii et sacramenti*). Kopogtassunk, hogy ajtót nyithasson és a láthatatlan borral kínálhasson minket, mert mi is víz voltunk, és ő borrá tett minket, ízletessé (*sapientes* [bölcsek]) tett minket; olyan ízünk lett, mint az ő hitének (*fidem ipsius*), annak előtte pedig íztelenek (*insipientes* [nem bölcsek]) voltunk. Talán pont ez is hozzátartozik ahhoz a bölcsességhez, hogy Isten fölségének dicséretére és dicsőségére, mindenható irgalmasságának szeretetével megérthessük azt, ami ebben a csodában történt” (81/138).

Az kánai menyegzőről szóló ágostoni interpretáció gazdag tartalmából csak azt a részt emeljük ki, amely arról az óráról szól, amit Jézus említ az anyjával folytatott párbeszédben. Prédikációjában Szent Ágoston meg ki-

vánja védeni Jézus órájának bibliai értelmét a maga korában elterjedt eretnek és asztrológiai magyarázatokkal szemben. Mária megszólításából, vagyis hogy „asszony (*gynai*)”, a dokéták azt a következtetést vonták le, hogy Jézus nem Szűz Máriától születhetett. Ágoston Mária istenanyaságát védelmezi egészen a kereszt tövében történt eseményekig bezárólag, amikor már eljött az óra, Jézus rábízta édesanyját Jánosra, Jánost pedig Máriára, aki ezáltal az Egyház minden hívő tagjának édesanyja lesz (v.ö. 87f/144–147). Az asztrológusok Jézus azon kijelentéséből, hogy még nem érkezett el az ő órája, arra a következtetésre jutottak, hogy a jóslatok és jövendölések hatalma alatt él. Szent Ágoston ezt a téves elképzelést János evangéliumának azon részeivel cáfolta, amelyek leírják Jézusnak azt a hatalmát, hogy életét képes önmagától is odaadni és visszavenni. Mint ahogy János evangéliumában, úgy Ágostonnál is Jézus órája halálának órájában csúcsosodik ki.

b) Urunk megjelenésének ünnepéhez írt prédikációjában Clairvaux-i Szent Bernát (1090–1153) többször is megemlíti a kánai borcsodát Jézus három ismert megjelenésével összefüggésben: vízkereszt (január 6.), megkeresztelkedés a Jordánban és a kánai borcsoda. Ez a három epifánia kinyilatkoztatja, hogy kicsoda Jézus Krisztus: „Első megjelenésekor, amikor gyermekként látjuk édesanyja keblén, kinyilatkoztatott a valóságos ember; a második esetben az Atya tesz tanúságot arról, hogy Isten valóságos Fia, a harmadik esetben kinyilvánul, hogy valóságos Isten, akinek parancsára megváltozik a természet” (1. Prédikáció Urunk megjelenésének ünnepén, 8 [336f]).

Szent Bernát Jézus órájának fogalmát beleveszi az istenségéről szóló kijelentésekbe is. Ezzel Jézus órája az átmenet és a beteljesedés órájává is válik. Urunk megjelenésének nyolcadát követő vasárnapra írt két prédikációjában a kánai menyegző evangéliumi részletét magyarázza. Jézus válaszáról Máriához így ír az első prédikációban: „Talán túl keménynek és szigorúnak hangzik Jézus válasza, de ő tudta, hogy kihez beszél és Mária is, hogy ki szól hozzá. De hogy felismerd, hogy milyen bizakodóan fogta fel a választ és hogy mennyire ismerte már akkor Fia jóságát, ezt mondta a szolgáltnak: »Tegyétek, amit mond!« (Jn. 2,5)” (1. Prédikáció, 2 [366f]). A víz borrá változtatása Bernát számára egy még nagyobb csoda előképe, melyet Isten rajtunk visz végbe: „Valóban nagy jele volt az isteni fölségnek, hogy Jézus intésére a víz borrá változott, de van egy még nagyobb átváltozás, amelyben a Leghatalmasabb ereje munkálkodik és ebben a csodában nyer előképet. Mi mindannyian meghívást kaptunk egy szellemi lakodalomra, ahol Jézus, az Úr a vőlegény... A menyasszony pedig mi magunk vagyunk, éppen úgy, ahogyan mindegyikünk lelke egyenként is menyasszony” (2. Prédikáció, 2 [376f]).

5. EUCHARISZTIKUS BELÉPÉS JÉZUS ÓRÁJÁBA

A kánai menyegző borcsodája Jézus nyilvános működésének második titka a megkeresztelkedés után. Loyolai Szent Ignác „a mi Urunk, Jézus Krisztus élete titkainak” szemlélésénél említi.

Jézus órája, ami még Kánában nem jött el, jelenvalóvá válik minden szentmisében. Erre utalt II. János Pál pápa is a XX. Ifjúsági Világtalálkozó zárószentmiséjén (2005. augusztus 21.) tartott prédikációjában: „Az eucharisztia ünneplésekor Jézus órájában állunk, melyről János evangéliuma beszél. Az Oltáriszentség által ez az óra a mi óránk lesz, jelenvalóvá válik közöttünk.” Az újdonság, amelyet Jézus tanítványaival tesz az utolsó vacsorán, „Izrael ősi áldóimádságának új mélységeiben rejlik, amely most az átváltoztatás szavaivá lesz, és megajándékoz bennünket a Jézus órájában való részvétellel... Megbízott bennünket, hogy lépünk be az ő órájába. Ebbe az órába lépünk be az átváltoztatás szent hatalmának szavaival, melyek a dicsérőimában hangzanak fel, és folytonosságot teremtenek Izraellel és Isten egész üdvösségtörténetével, de egyúttal nekünk ajándékozzák azt az újat, amelyre ez az ima saját magában vár. Ez az ima létrehozza az Eucharisziát.” A belépés Jézus órájába azt az eucharisztikus belépést jelenti az átváltozás folyamatába, amely egyre szorosabb és mélyebb közösséget teremt Jézus Krisztussal.

FORDÍTOTTA: SAX LÁSZLÓ

ÉLETRAJZI ADATOK

MICHAEL FIGURA, született 1943-ban, Gleiwitzben. Filozófiát és teológiát hallgatott Mainzban, Rómában és Freiburgban. 1969-ben szentelték pappá, 2000-től plébános Bingen-Dietersheimben.